BU African Studies Center LANGUAGE PROGRAM, 232 BAY STATE ROAD, BOSTON, MA 02215 www.bu.edu/Africa/alp africa@bu.edu 617.353.3673

Proverb 7: *Isisu Somhambi Asingakanani Singaphambili Ngemva Ngumhlonzo*

Mfusi (unyana):	Yho! Oledi Akukho nento etyiwayo. Oko sifikile khange sitye tu.
Mandisa (intombi):	Andilambe! Andilambe!
Mamzima (umama):	Yho! Bantwana bam Ndilibele into yokuba kanene niyafika.
Mandisa:	Yho hayi ke ndingatya nokuba yilo nja nam mama. Yhu! andilambe.
Linda:	I'nto ezibhacis'abantu zinto ezinje, ufike umntu ebhacile kowabo, eshiy'ikhaya, zinto ezinje.
Mamzima:	Hayi bantwana bam, yini Bawo wam khawuthi ndizame. Mandizame ndikhangele ukuba andinakufumana nto na.
Linda (intombi):	Koomasichophisane ngekukudala unikwe into yokutya ngoku.
Nomfusi:	Kunini? Yhu! Isikolo. Bendingamamelanga tu eskolweni. Ndilambe! Ndilambe!
Sipho:	Yho! Niyathetha maan yintoni nithetha kangaka maan.
Mandisa:	Siza kuthini ukungathethi silambile?
Sipho:	Ndilambile mna kuqala. Aniyazi ukuba umntu xa elambile uvel'athule avale lent'...
Mfusi:	Ndizawulamba worse qha. Yho! Ndizawulamba worse. Yho!
Sipho:	Yho! Hayi, ha-a, yintoni, yho, umama hayi, hayi, hayi!

Linda: (*ejonge etivini*) Ingaske ibe ndim lo uhlinzwa phaya. Mhlawumbi ebeza kugcwale amathumbu.

Sipho: Ulamb'ulamb'imini yonke kanti uza'fika uhlale nje endlini ungatyi.Yho!

Mandisa: Yho! ndide ndanesiyezi kulamba.

Linda: Koomasichophisane ngewenzelwe into yotya. Ngekuququzelwe

ngoku. Ngowuright ngoku.

Mfusi: Uyigqibile imorvite ukuba bekukho imorvite ngendikhabe ndibambisa ngemorvite.

Mandisa: Akho naloo morvite

Sipho: Igqitywe ngubani?

Sipho: Igqitywe nguwe Ewe izolo elinye ityiwe nguwe umntu wokugqibela ukutya imorvite.

Nomfusi: Hee! siza kuxoxa ngemorvite ke ngoku?

Sipho: Ewe.

Mamzima: (*Unika abantwana bakhe ukutya*) Khanibambe bantwana bam Owu! bethuna bambani bantwana bam.

Mfusi: Yho! Enkosi mama.Yho! Tyhin! Yho! Intoz'okqala. Yho! kutya abadala. Hayi! Hayi! Khazbambe khazbambe.

Mandisa: Yho! Kutheni kuqalwa ngabantwana nje? Hee mama kutheni uqala kubantwana?

Mfusi: Khazbambe khazbambe.

Mamzima:	Khanibambe bantwana bam. Owu!
Vuyo:	Yho uyapheka unozala! Yho! Uyapheka unozala. Yho ayizutya lee
Mandisa:	Awuzow'tya.
Mandisa:	Yho! Kunini ndilambile Bras? Yho!
Mfusi	Yho! Utya nyhani Utya nyhani.
Nomfusi :	Uyandazi mtaks!
Sipho:	Akuthethwa xa kutyiwa Bayeke.
Mfusi:	Wenzani wena ngoku, wenzani? Wenzani ngoku?
Sipho:	Khathule mfowethu. Uzawubindwa kuthetha.
Siphokazi:	Hey! Khanithule nityeni bafondini! Hey! Niyangxola kodwa niyatya!
Linda:	Akuz'ukwehla oku kutya.

(*UMamzima wongeza ukutya kwiipleyiti zabantwana bakhe*. *Bayancokola kodwa abavakali kakuhle.* (*inaudible conversation*)

Sipho:	Uyabona ke o'lady, yho! Nozala! Yes! Yho, uNozala! Uyambona ke umama?
Mfusi:	Iyafekethiswa le ntwana aph'endlini.
Siphokazi:	Elo xesha ke mdala, mdala!
Mfusi:	Inofekethiso le nto yalaph'endlini.
Sipho:	Kaloku ndim, aniyaz'ukuba ndim inkulu yalapha endlini!

Mfusi: Inkulu yantoni?

Sipho: Aniyazi loo nto leyo? Ey nina kanjani!

Mfusi: Inkulu yantoni?

Sipho: Eyi! Niyashiyeka nina maan.

Siphokazi: Hee! Ndiyayazi nenkulu.

Mfusi: Uyinkulu etreyinjini sani; inkulu etreyinjini!

Sipho: Namane nithatha qho.

Mfusi: Yho! Hayi mna isonka ndisishiy'eskolweni. Ndawuba *right* apha.

(*Kuyankqonkqozwa emnyango*)

Linda: Ingathi kukho umntu onkqonkqozayo.

Mamzima: Ngaphakathi!

Linda: Yhu! Ngabantu abatheni aba? (*Kuyaphinda kuyankqonkqozwa*)

Mamzima: Ngaphakathi.

Vuyo: (*Akonwabanga kwaphela kukufika kondwendwe*) Yho! Ngubani? loo… (*utsho egusha ukutya kwakhe*)

Mfusi: Yho!

Krila: Molweni

Mamzima: Molo molo ndoda

Krila (Undwendwe): Kunjani mama?

Mamzima: Siyaphila ndoda, enkosi sigcinakele. Unjani wena ndoda?

Krila: Hayi nathi iNkosi isasigcinile.

Umamzima: Sowuchopha apha, sowuchopha apha.

Krila: Hayi bendize kucela nje amanzi.

Mamzima: O sowuchopha mntan'am ndizaske ndikuphathele amanzi. Owu bethuna! Yhini umntan'am!

Siphokazi: Amanzi?.... hayi unobubele

Krila: Mfethu uyakhumbula ngalaa mini ndandikukhabela ibhola pha? Ndandikudlalis'ibhola mfethu. Ndandikupixis'iPlay Station yam. (*uzama ukuncokola nabantwana*)

Linda: Ibhola yantoni? Ibhola yantoni?

Mamzima: (*Uyangena uMamZima uphathele uKrila ukutya. Wongeza ngokuthi akhe nakwezabantwana iipleyiti.*)

Sowubamba ke ndoda. Utye kak'hle mntanam.

Linda: Ngamanzi la? Ayingomanzi la! Ayingomanzi la!

Mamzima: Mntan'am sendicela wethu awunakumnik'apha kuwe wethu ukuba umcuntsulele nje intwan' encinci?

Krila: Ndiyakucela mfo!

Sipho: Yho, haaayi, Oledi! (*unika umama wakhe ukutya bukhalala*) Ina! (*Utsho engamjonganga nokumjonga*)

Mamzima: Owu yini mntanam! Yhini, sana lam! Owu yhini mntan'am!

Nomfusi: Ebefune amanzi apha.

Mamzima: Bethunana, umon'awakhi bantwana bam. Awakh'umona!

Krila: Wena ayinguwe lo ubugqitha phaya ekhaya ekuseni..?

Mandisa: Akuthethwa loo nto ngoku.

Mamzima: Umona awakhi.

Mandisa: Yini! Ndibanjwe ngamaqiniso mfondini!

Linda: Uyithethela ntoni loo nto leyo? Umam'uza kuyithini loo nto leyo?

Mandisa: Xela amaqiniso!

Linda: Yho! Hayi, sekuncede ukuba ungeyotshomi yam.

Mamzima: Bantwana bam, noze nihambe nihambe niy'emizini nani, nifike nilambile. Umnt'akamkelwa…iindwendwe ziyamkelwa. Zamkelen'iindwendwe xa zifikile.

Mfusi: Ebethe ufuna imvotho umjita, ayiyomvotho le. Ndiyaqala ukubon'imvotho enjena mna.

Mandisa: Ndiyaqal'uyibona nam, sani.

Mamzima: Kaloku bantwana bam kukumamkela njengondwendw'aph'ekhaya.

Yhini bantwana bam le nto ninomona kangaka! Umon'awakhi bantwana bam. Awakh'umona. Ayilungang'intoba nomona.

Krila: Ndiyabulela mama. Ndigqibil'ukutya.

(*Bayandumzela bekhalaza bonke.*)

Sipho: Ndiqumbile mna qha. Ndizawuphinda ndilambe mna ebusuku, ndizawuphinda ndilambe ebusuku.

Mamzima: Hayi, yini mntanam, yini! Yini!

Mandisa: Hayi kodwa mama, yho!

Krila: Ndiyabulela. Nangamso mama. Ndiza kuza ngomso.

Mamzima: Ewe mntan'am. Enkosi ndoda uhambe kakuhle!

Krila: Ndiyabulela mama.

Mamzima: Uhambe kakuhle. Owu uhambe kakuhle mntan'am! Nangeny'imini uz'ubuye ndoda.

Krila: Ndizawubuya nangomso

Mamzima: Uze nangeny'mini, nob'unowz'uzolala aph'ekhaya mntanam, wamkelekile.

Mandisa: Yhu! Azowulala?

Krila: Ndizawuza ngomso.

(*Ebhekisa kubantwana bakhe*)

Mamzima: Bantwana bam. Ayilunganga into yokuba nomona. Incinci nale nto ityiwe ngulo mntu, bantwana bam.

Sipho: Incinci? Ngoku ubumthathel'ekutyeni kwam!

Mamzima: O! Yhini mntan'am! Yhini ukuba nomona ngokutya! Into ebolayo! Iyabola le nto yakungen'esiswini. Ibole!

Ngoba bantwana bam sith'isiXhosa: "Isisu somhambi asingakanani singaphambili ngemva ngumhlonzo."